



مرور اجمالی بر برنامه های سلامت بحران و بلایا

گروه هدف: کلیه اعضای تیم سلامت

ساعت آموزش: ۳۰ دقیقه

واحد تهیه کننده: مدیریت خطر بلایا

تاریخ تهیه: خرداد ماه ۱۳۹۷

مقدمه:

جمهوری اسلامی ایران در معرض انواع مخاطرات طبیعی و انسان ساخت قرار دارد که همواره پیامدهای سوء جانی، اقتصادی و عملکردی را برای جامعه و نظام سلامت بدنبال داشته اند.

به این دلیل ضرورت دارد تا نظام سلامت بطور مداوم برای پاسخ به این حوادث کاملاً آماده باشد و به آنها پاسخ به موقع و موثر بدهد. علاوه بر آن، تجربیات ملی و بین المللی بر اهمیت نقش پیشگیری و کاهش خطر بلایا تاکید ویژه دارند.

این امر دقیقاً نقطه تلاقی بهداشت عمومی و مدیریت خطر بلایا است و معاونت بهداشت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه های علوم پزشکی بطور قطع دارای مناسب ترین و مرتبط ترین موقعیت برای تبلور این امر مهم است.

معاونت بهداشت

بنابراین، در تیرماه ۱۳۸۹ واحد مدیریت و کاهش خطر بلایا به عنوان یک واحد مستقل در معاونت بهداشت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و دانشگاه های علوم پزشکی سراسر کشور با مأموریت زیر تشکیل گردید:

"مدیریت آمادگی و پاسخ به مخاطرات طبیعی و انسان ساخت و کاهش خطر ناشی از آنها در جامعه و منابع و تسهیلات بهداشتی".

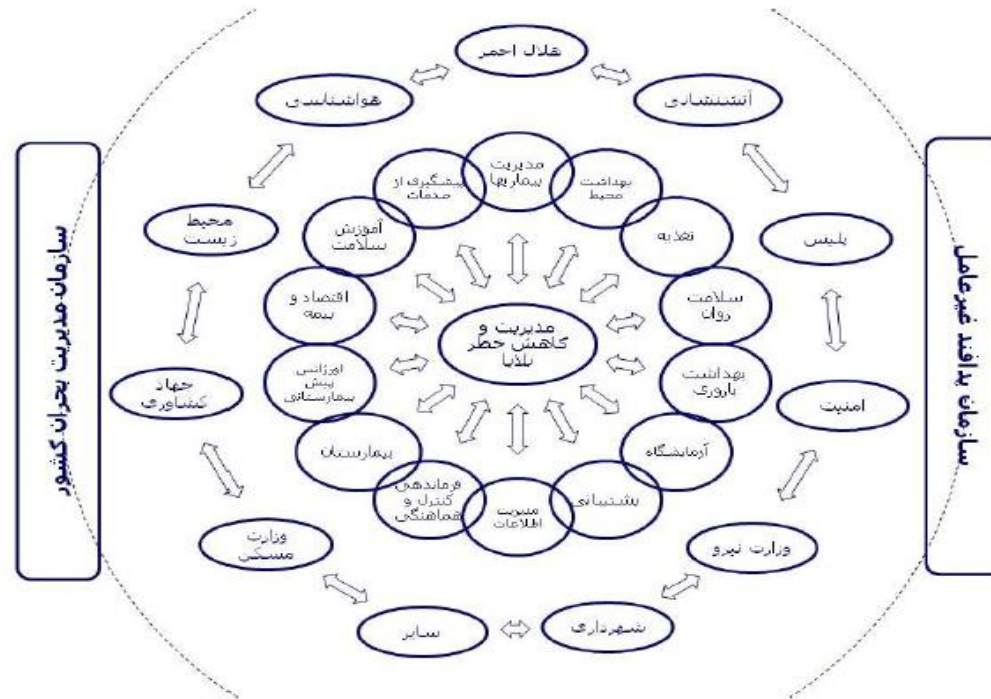
معاونت بهداشت

تعریف مدیریت و کاهش خطر بلایا:

فرآیندی است منظم به منظور بهره مندی حداکثری از ظرفیت های سازمانی، اجرایی و مهارتی نظام سلامت با هدف به حداقل رساندن پیامدهای سوء سلامتی مخاطرات طبیعی و انسان ساخت در سطح جامعه و تسهیلات و منابع بهداشتی درمانی از طریق پیشگیری از مخاطرات و کاهش آسیب، ارتقاء آمادگی، پاسخ به موقع و بازیابی با رویکرد توسعه پایدار".

معاونت بهداشت

نمای ارتباطات داخلی و خارجی مدیریت خطر بلایا در نظام سلامت



شکل ۳ - نمای ارتباطات داخلی و خارجی مدیریت و کاهش خطر بلایا در نظام سلامت

نمای فوق نشان‌دهنده ارتباطات کارکردی مدیریت و کاهش خطر بلایا در داخل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی (لایه داخل)، سازمان‌های همکار یا پشتیبان (لایه وسط) و سازمان‌های سیاست‌گذار سطح کلان (لایه بیرون) است.

بر اساس تعریف مدیریت و کاهش خطر بلایا، نظام سلامت دارای چهارگروه هدف به شرح زیر می باشد:



- جمعیت عمومی
- ارائه دهندگان خدمت
- تسهیلات و منابع
- برنامه های بهداشتی درمانی

برنامه های مدیریت خطر بلایا

۱- ارزیابی ایمنی و خطر بلایا (Safety And Risk Assessment (SARA)

۲- ارزیابی و آموزش آمادگی خانوار برای بلایا (Disaster Assessment Of Readiness And Training (DART)

۳- عملیات پاسخ در بلایا و فوریتها (Emergency Operations Plan (EOP)

۴- کاهش آسیب پذیری سازه ای و غیر سازه ای در واحدهای بهداشتی (Structural and Nonstructural Safety (SNS)

۵- نظام مراقبت وقوع و پیامدهای بلایا (Disaster Surveillance System (DSS)



مفاهیم و اصطلاحات در بلایا :

EOC: (Emergency Operations Center) یا مرکز هدایت عملیات پاسخ

ICP: (Incident Command Post) یا پست فرماندهی حادثه مستقر در منطقه آسیب دیده

ICS: مخفف Incident Command System یا سامانه فرماندهی حادثه می باشد.

Disaster (بلا): از هم گسیختگی جدی عملکرد یک جامعه است که منجر به خسارات و اثرات سوء گسترده انسانی، اقتصادی یا محیطی می شود، بطوری که تطابق با آن فراتر از توانایی جامعه تحت تاثیر با اتکا بر منابع داخلی است.

گاهاً بجای واژه **بلا** از بحران (**Crisis**) استفاده می شود

معاونت بهداشت

آسیب پذیری (Vulnerability)

آسیب پذیری شرایطی است که باعث می شود یک جامعه در برابر اثرات سوء یک مخاطره تاثیرپذیر شده و آسیب ببیند. این شرایط می توانند فیزیکی، اجتماعی، اقتصادی، محیطی و یا مربوط به فرآیندهای مدیریتی باشند. انواع آسیب پذیری عبارتند از:

۱- **آسیب پذیری سازه ای:** مثل مقاوم نبودن دیوارها و ترک داشتن سقف ها

۲- **آسیب پذیری غیرسازه ای:** اجزاء غیرسازه ای در یک ساختمان شامل تاسیسات، تجهیزات و دکوراسیون است. سیاست ها، برنامه ها، دستورالعمل ها و سامانه هشدار اولیه را نیزگاهی در این گروه تقسیم بندی می کنند. آسیب پذیری در این بخش مثل محکم نبودن کمد به دیوار، فرسوده بودن سیم های برق، بسته بودن مسیرهای خروج اضطراری و غیره

۳- **آسیب پذیری فردی:** مثل سالمند بودن، باردار بودن، کودک بودن، معلول بودن و بیمار بودن

۴- **آسیب پذیری عملکردی:** مثل نداشتن برنامه تخلیه، نداشتن کیف اضطراری و غیره

Hazard (مخاطره) : عبارت است از یک رویدادی فیزیکی، پدیده یا فعالیت انسانی بالقوه خسارت زا

(نه بالفعل) که ممکن است سبب تلفات جانی، ایجاد صدمات، خسارت به دارائی، ازهم گسیختگی اجتماعی و اقتصادی یا تخریب محیط زیست شود.

پدیده طبیعی (مانند: سیل و زلزله)، پدیده انسان ساخت (مانند: انفجار و حوادث شیمیائی)، پدیده اجتماعی طبیعی (مانند: تخریب جنگل که منجر به سیل شود)

Capacity (ظرفیت): ویژگی هائی که پس از وقوع یک بلایا به ما امکان پاسخ بهتر و سریع تر را می دهد.

Risk (خطر) : آسیب ناشی از یک مخاطره در سطح مشخصی از آسیب پذیری و ظرفیت

$$\text{مخاطره} \times \text{آسیب پذیری} = \frac{\text{خطر}}{\text{ظرفیت}}$$

منابع :

- کتاب واژه شناسی کاهش خطر بلایا (مترجمین : دکتر علی اردلان، دکتر محمد حسین رجایی، دکتر سید علی آذین)
- کتاب نقشه راه مدیریت و کاهش خطر بلایا (تالیف : دکتر علی اردلان)
- کتاب ارزیابی خطر بلایا در نظام شبکه بهداشتی درمانی در ابعاد عملکردی ، غیر سازه ای و سازه ای (تالیف : دکتر علی اردلان، محمد شریعتی، مریم کندی، فرزانه صادقی قطب آبادی)
- کتاب برنامه ملی پاسخ نظام سلامت در بلایا و فوریت ها (تهیه و تدوین علی اردلان -۱۳۹۴)



معاونت بهداشت